

**MAROSVÁSÁRHELYI
FIÓKEGYESÜLET**

**BORSOS
TAMÁS
EGYESÜLET**

**Maros megye és Marosvásárhely történetéből
Tudományos ülésszak**

**A Magyar Tudomány Napja Erdélyben
14. fórum**

Programfüzet

**2015. november 28.
Marosvásárhely
Kulturpalota, Kisterem**

Program

10³⁰•Megnyitó (*Simon Zsolt*, az EME Marosvásárhelyi Fiókegyesületének titkára, *László Lóránt*, a Borsos Tamás Egyesület elnöke)

10⁴⁵•*Pánczél Szilamér* (Maros Megyei Múzeum): A keleti límes. Stratégia és kutatás vs. kutatásstratégia

11⁰⁵•*Weisz Szidónia* (Teleki-Bolyai Könyvtár): „Nemességed nagyobb dicsőségére...” A somkerek-i Erdélyiek privilégiumai a közép- és kora újkorban

11²⁵•*Simon Zsolt* („Gheorghe Şincai” Társadalom- és Bölcsészettudományi Kutatóintézet, Marosvásárhely): Marosvásárhely szabad királyi rangra való emelése 1616-ban

11⁴⁵• Hozzászólások, vita

12⁰⁰• Szünet

12²⁰• *Nemes Gyula* (Nagyernye): Csíkfalvi Csók János, a 18. század templom- és toronyépítő ács mestere

12⁴⁰•*Pakot Levente* (Központi Statisztikai Hivatal, Népegyesületi Kutatóintézet, Budapest): Családok és háztartások marosvásárhelyi falvakban 1869-ben

13⁰⁰•*Pál-Antal Sándor* (Román Nemzeti Levéltár Maros Megyei Hivatala, ny. főlevéltáros, a Magyar Tudományos Akadémia külső tagja): Városfejlesztési kérdések Bernády György polgármestersége idején

13²⁰•Hozzászólások, vita

13³⁵• Ebédszünet

15⁰⁰• *Spielmann Mihály* (Teleki-Bolyai Könyvtár, ny. osztályvezető): Fekete Andor emlékiratairól

15²⁰• *Berekméri Árpád-Róbert* (Erdélyi Református Egyházkerület Marosvásárhelyi Vidéki Gyűjtőlevéltára): Egyházlátogatás a Marosi Egyházmegyében a két világháború között.

15⁴⁰• *Nagy József* (Eötvös Loránd Tudományegyetem, Budapest, PhD hallgató): A marosvásárhelyi M. Kir. 22 honvéd gyalogezred etnikai viszonyai a helyi sajtóban

16⁰⁰• *Tamási Zsolt* (Római Katolikus Teológiai Líceum, Marosvásárhely): A marosvásárhelyi Státus Főgimnázium a két világháború között

16²⁰• Hozzászólások, vita

• 16⁴⁵Szünet

17⁰⁰• *Murádin János Kristóf* (Sapientia Erdélyi Magyar Tudományegyetem, Kolozsvár): A „kicsi magyar világ” politikai keresztmetszete. Az Erdélyi Párt Maros-Torda vármegyei és marosvásárhelyi városi szervezete 1940 és 1944 között

17²⁰• *Hámori Péter* (Rendszerváltás Történetét Kutató Intézet és Archívum, Budapest): Székelyföldi „Tennessee-völgy”; Észak-Erdély elektrifikálása és gazdaságfejlesztése 1940-1944

17⁴⁰•*Sáránci Tamás* (Maros Megyei Múzeum): A nagy
kihívás. Maros megye és a Székelyföld közellátásának
kérdése 1940 őszén

18⁰⁰•Hozzászólások, vita

18¹⁵•*Pál-Antal Sándor: Zárszó*

Rezümék

***Pánczél Szilamér* (Maros Megyei Múzeum): A keleti limes. Stratégia és kutatás vs. kutatásstratégia**
pszilamer@yahoo.com

Az elmúlt évek során a Maros Megyei Múzeum által koordinált nemzetközi és interdiszciplináris kutatások révén a római Dacia keleti határvédelmi rendszerének tudományos vizsgálata egy jelentős paradigmaváltáson esett át. Jelen előadásomban a Maros megye területére eső limes szakasz lelőhelyeinek kutatása során felvetődött kérdésekre és lehetséges értelmezési módozatokra áll szándékomban reflektálni.

***Weisz Szidónia* (Teleki-Bolyai Könyvtár): „Nemességed nagyobb dicsőségére...” A somkeréki Erdélyiek privilégiumai a közép- és kora újkorban**
weiszs@yaho.com

Fennállásuknak közel 300 éve alatt a somkeréki Erdélyiek számos alkalommal részesültek az uralkodó jutalmazó gesztusaiban. A bemutató célja ismertetni és elemezni azon kiváltságokat, kedvezményeket, amelyek a vizsgált család gazdasági, társadalmi helyzetét voltak hivatottak jobbá tenni. Megpróbáljuk felmérni azt is, hogy milyen lehetőségek álltak egy erdélyi nemesi család rendelkezésére társadalmi státusuk javításához, ugyanakkor az adományok tükrében betekintést nyerünk az uralkodónak a tanulmányozott család tagjaihoz való viszonyulásába is.

***Simon Zsolt* („Gheorghe Şincai” Társadalom- és Bölcsészettudományi Kutatóintézet, Marosvásárhely): Marosvásárhely szabad királyi rangra való emelése 1616-ban**
simonzsolti@yahoo.com

1616-ban Bethlen Gábor fejedelem szabad királyi rangot adományozott Marosvásárhelynek, illetve akkori nevén Székelyvásárhelynek. Előadásunkban a rangemelő privilégiumlevéllel megszerzett egyes kiváltságokat elemezzük, elsősorban azoknak a történelmi előzményeit, hátterét és a városfejlődésben játszott szerepét mutatjuk be.

Nemes Gyula (Nagyernye): Csíkfalvi Csók János, a 18. század templom- és toronyépítő ács mestere

nemes_gyula@yahoo.com

Csíkfalvi Csók János a 18. század utolsó harmadának legtehetségesebb ács- és asztalos mesterei közé tartozott. Több helyen (pl. Nagyernye, Balavásár, Nyárádszereda) mára munkái eltűntek, de megmaradt munkái ma is Erdély látványosságainak sorát szaporítják, Maros- és Udvarhelyszék székely faépítészetének részét képezik (pl. a siklódi és kecssetkislaludi haranglábak, a nagykendi református templom). Előadásom főleg a mester Nagyernyében végzett munkájára fókuszál, valamint a mester életére vonatkozó néhány, mindeddig ismeretlen életrajzi adatot ismertet.

Pakot Levente (Központi Statisztikai Hivatal, Népeségtudományi Kutatóintézet, Budapest): Családok és háztartások maroszéki falvakban 1869-ben

pakotlevi@gmail.com

Az előadásunkban az 1869. évi népszámlálás tíz maroszéki településéről fennmaradt eredeti felvételi íveinek elemzésére vállalkozunk. A lélekösszeírások és a népszámlálások egyéni és háztartási adatait elemezve próbáljuk a korabeli Marosszék népességének család- és háztartásszerkezeti jellemzőit bemutatni. Ismertetjük a felhasznált forrásokat, a népesség kor, nem és családi állapot szerinti megoszlását, majd rátérünk a háztartások létszámának és szerkezetének bemutatására. Bemutatjuk a házasságkötés és háztartásalapítás összefüggéseit, az

egyéni életciklusokat, ahogyan ez utóbbiak a háztartásban elfoglalt helyzetben kifejeződnek.

***Pál-Antal Sándor* (Román Nemzeti Levéltár Maros Megyei Hivatala, ny. főlevéltáros, a Magyar Tudományos Akadémia külső tagja): Városfejlesztési kérdések Bernády György polgármestersége idején**
pal.antal.sandor@gmail.com

Az előadásban vázolom Bernády György városrendezési és fejlesztési elgondolásait, programját és azok életbe léptetését.

***Spielmann Mihály* (Teleki-Bolyai Könyvtár, ny. osztályvezető): Fekete Andor emlékiratairól.**
sebizeus@yahoo.com

Fekete Andor marosvásárhelyi ügyvéd két emlékiratot is hagyott az utókorra, melyeket pályája végén 1949-1950-ben vetett papírra. Egyik másolatban Marosvásárhelyen, másik a budapesti akadémiai levéltárban található. Az emlékiratok csupán két fontosabb elfoglaltságát járják körbe, az ügyvédi pálya kiemelkedő perreit és a kaszinóban kifejtett tevékenységét. De azért bőven akadnak önéletrajzi vonatkozások is.

***Berekméri Árpád-Róbert* (Erdélyi Református Egyházkerület Marosvásárhelyi Vidéki Gyűjtőlevéltára): Egyházlátogatás a Marosi Egyházmegyében a két világháború között.**
barobert2002@gmail.com

Az egyházlátogatásnak a Marosi Református Egyházmegyében is a reformációig visszanyúló hagyománya van. Ez a gyakorlat az egyházi életben a két világháború közötti időszakban is jelen volt, és sok esetben a kapcsolattartás egyetlen formáját jelentette a helyi közösségek és az egyházmegye vezetősége között. Az általunk vizsgált időszak egyházlátogatásainak rendjét az Erdélyi Református Egyházkerület

1902 novemberében Kolozsvárott tartott közgyűlésének vizitációs szabályzata határozta meg. Ezen rendelkezések alapján szervezték meg a Marosi Egyházmegyében is az egyházközségek ellenőrzését, amelyek forgatókönyvét az 1903 és 1906 közötti időszakról fennmaradt vizitációs jegyzőkönyvek, azok hiányában az esperesi jelentések, illetve az egyházmegyei közgyűlések jegyzőkönyvei alapján ismerjük.

Nagy József (ELTE BTK, PhD hallgató): A marosvásárhelyi M. Kir. 22 honvéd gyalogezred etnikai viszonyainak ábrázolása a helyi sajtóban
nagyjozsi86@gmail.com

A marosvásárhelyi M. Kir. 22 honvéd gyalogezred legénységét zömében székelyföldi és mezőségi magyar és román nemzetiségű katonák tették ki. Előadásomban azt igyekeztem bemutatni, hogy milyen képet közvetített a helyi sajtó (*Székegy Napló*) az ezred etnikai képéről és mi a levéltári adatokkal igazolható történelmi valóság. Továbbá arra is rávilágítanék, hogy milyen etnikai viszonyok voltak a harctéren.

Tamási Zsolt (II. Rákóczi Ferenc Római Katolikus Teológiai Líceum, Marosvásárhely): A marosvásárhelyi státusi gimnáziuma a két világháború között
tamasizsolt@yahoo.com

A két világháború között közismert iskolapolitikának egy sajátos szegmensét jelenti az egyházi iskolák helyzete. A katolikus Státus Főgimnáziumok kétszeresen kerültek kisebbségi helyzetbe: etnikailag és felekezetiileg. A Státus világi elnöke, Gyárfás Elemér, aki a vásárhelyi iskolának is gondnoka volt, szenátorként a Státus iskolákat védve folyamatosan a felekezeti jelleget emelte ki beszédeiben, írásaiban. Rámutatott, hogy az egyházi oktatás, amelyet korábban a magyar állami oktatási rendszer javára próbáltak eltorzítani, a megváltozott helyzetben a román állami iskolahálózat szabályozása során ugyanolyan típusú nehézségekkel kell szembenézzen. A hatalmat gyakorló fővárosok változásával

viszont kiderült, hogy ezek a felekezeti iskolák nagyon fontosak a kisebbségbe kerülő magyarságnak. Az erdélyi Státus Főgimnáziumok rendszerén belül a vásárhelyi intézmény kiemelten fontos szerepet töltött be, amiben jelentős szerepe volt Jaross Béla apát-főesperes határozottságának is.

Murádin János Kristóf (Sapientia Erdélyi Magyar Tudományegyetem, Kolozsvár): A „kicsi magyar világ” politikai keresztmetszete. Az Erdélyi Párt Maros-Torda vármegyei és marosvásárhelyi városi szervezete 1940 és 1944 között

muradinjanoskristof@yahoo.com

Előadásomban a második bécsi döntés után Magyarországhoz visszacsatolt Észak-Erdély legfontosabb magyar politikai formációjának, a régióban domináns Erdélyi Pártnak Maros-Torda vármegyei és marosvásárhelyi szervezetét mutatom be. Célom Észak-Erdély magyar állami keretekbe való politikai integrálódásának elemzése az EP egyik vármegyei és városi szervezetének tükrében. Felvázolom az Erdélyi Párt létrehozását, a helyi pártszervezet megalakítását, elemzem a taglétszám változását és bemutatom a helyi pártszervezet országgyűlési képviselőjét. Végül összefoglalom az Erdélyi Párt és az anyaországi pártok versengését Maros-Torda vármegyében és Marosvásárhelyen.

Hámori Péter (Rendszerváltás Történetét Kutató Intézet és Archívum, Budapest): Székelyföldi „Tennessee-völgy”; Észak-Erdély elektrifikálása és gazdaságfejlesztése 1940-1944

hamori67@gmail.com

A román főhatalom évében - Kolozsvár közvetlen környékét leszámítva - az elektromos hálózatot egyáltalában nem, vagy alig fejlesztették. A Teleki-kormány 1940-41-ben az elektromos hálózat fejlesztése mentén akarta az ipart kiépíteni; ennek központi telepe Marosvásárhely gázzal működő erőműve

lett volna. Evvel kapcsolatban egy komoly gázkitermelő kapacitást és kémiai ipart terveztek kiépíteni, részben ellensúlyozandó Kolozsvár és Szatmárnémeti iparát. Ezzel Marosvásárhelyt és Maros vármegyét a Székelyföld „katalizátorává” szerették volna emelni.

***Sárándi Tamás* (Maros Megyei Múzeum): A nagy kihívás. Maros megye és a Székelyföld közellátásának kérdése 1940 őszén**

t_sarandy@yahoo.com

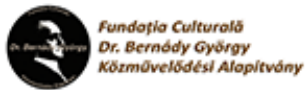
Az 1940 őszén Észak-Erdélyben működött magyar katonai közigazgatás megoldásra váró feladatai közül az egyik legnagyobb kihívást a Székelyföld közellátásának kérdése jelentette. A probléma a bécsi döntéskor meghúzott új határvonalból eredt, ami kettévágta a fő vasútvonalat, így a terület hónapokig elszigetelten állt az ország többi területeitől. Az előadásunk során a megoldási módok részletes bemutatása mellett külön kitérünk a közellátás általános problémáira is, illetve ezen belül a Maros megyei vonatkozásokra.

Támogatók:

Partnerek:

